

På grund av det anförda anser vi att det inte har funnits vägande skäl för stadens åtgärd att tilldela Leif Kåvestad nya arbetsuppgifter. Stadens åtgärd innefattar därför ett brott mot kollektivavtalet.

Överröstade i denna fråga är vi i övrigt ense med majoriteten.

Nr 49

Tjänstemannaförbundet HTF

mot

PRO Hallandsdistriktet i Halmstad.

Fråga om det förelegat saklig grund för uppsägning av en arbetstagare som enligt arbetsgivaren på ett otillbörligt sätt utnyttjat arbetsgivarens arbetsredskap, en dator. Arbetstagaren har installerat Internet i datorn och använt denna för att upprätta och bearbeta privata dokument och för att skicka privat e-post.

7 § lagen (1982:80) om anställningsskydd

Bakgrund

Mellan Tjänstemannaförbundet HTF och PRO Hallandsdistriktet föreligger kollektivavtal.

HTF:s medlem Bo H har varit anställd som kontorist på PRO Hallandsdistriktets kansli sedan den 1 oktober 1993. Den 1 september 1998 sades Bo H av personliga skäl upp från anställningen. Tvist har uppstått om uppsägningen. Tvisteförhandlingar har genomförts utan att parterna kunnat enas.

Yrkanden

Tjänstemannaförbundet HTF har yrkat att Arbetsdomstolen skall förklara uppsägningen av Bo H ogiltig samt förplikta PRO Hallandsdistriktet att till honom utge allmänt skadestånd med 50 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämningen, den 26 oktober 1998, till dess betalning sker.

PRO Hallandsdistriktet har bestritt käromålet i sin helhet. Inget belopp har vitsordats som skäligt. Dock har ränteberäkningen vitsordats som skälig i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Parternas utveckling av talan

HTF

Bo H började sin anställning som kontorist på PRO Hallandsdistriktets kansli den 1 oktober 1993. Vid den tidpunkten saknades i stort sett nödvändig kontorsutrustning och dator på kansliet. Bo H tog därför med sig räknemaskin, räknearranger, skrivmaskin, linjal och pennor. Då även städning av kansliet ingick i hans arbetsuppgifter och städmateriel i stort sett sakna-

des helt, tog han också med sig dammsugare, golvmopp och annan städutrustning.

I februari 1994 anskaffades dator till kansliet på Bo Hs initiativ. Detta medförde att han själv kunde utföra arbeten som tidigare lämnats till ett tryckeri.

Inga klagomål framfördes mot Bo H eller hans sätt att arbeta. Han blev därför mycket förvånad när ledamöterna av distriktets arbetsutskott den 4 augusti 1998 anlände till kansliet och framförde anklagelser om att han använt sig av arbetsgivarens dator och att han tillhörde en förening vars syfte inte överensstämde med PRO:s ideologi. Han erbjöds att lämna sin anställning och gavs tjugofyra timmars betänketid. Dagen därpå meddelade Bo H efter att ha varit i kontakt med HTF att han inte tänkte säga upp sig. Underrättelse och varsel om uppsägning lämnades då. Han har sedan den 5 augusti 1998 varit avstängd med lön.

Arbetsgivaren har såsom grund för uppsägningen åberopat följande. Bo H har installerat Internet utan arbetsgivarens tillstånd. Han har skickat åtta e-postmeddelanden, av privat karaktär, från arbetsgivarens dator. Han har blockerat PRO Hallandsdistriktets telefonlinje i inte ringa utsträckning genom sin uppkoppling till Internet och dessutom har internetanvändandet, enligt arbetsgivaren, varit av privat karaktär. Det har också funnits privata filer, skrivna av Bo H, på arbetsgivarens dator. Bo H har lagt in ett lösenord på datorn, vilket gjort att arbetsgivaren inte kunnat få tillgång till innehållet i datorn.

Det är riktigt att Bo H installerade sitt eget Internetabonnemang på arbetsgivarens dator utan att begära tillstånd. Anledningen till det var att han ville lära sig Internet och ha möjlighet att koppla upp sig till alla kunskapsbanker som finns där. Han ville förkovra sig och hade för avsikt att använda de fakta som han hittade i sitt arbete.

Bo H bestrider att han använt Internet för privat bruk. Han har använt Internet i sitt arbete för distriktet och har bland annat sökt i rikslex efter lagar av betydelse för pensionärer. Han bestrider även att han blockerat telefonen när han varit uppkopplad på Internet. Av den skriftliga bevisningen framgår att han i genomsnitt var uppkopplad på Internet i mars tre minuter och fyrtio sekunder per dag, i april en minut och trettio sekunder per dag, i maj knappt sex minuter per dag, i juni fyra minuter per dag och i juli nio minuter per dag. Telefonlinjen var alltså blockerad i mycket ringa utsträckning.

Det vitsordas att Bo H skickat åtta e-postmeddelanden från arbetsgivarens dator samt att han upprättat dem på arbetsgivarens dator. Meddelandena är dock upprättade och ivägskickade utom arbetstid. Han kom till sitt arbete strax efter klockan sju varje morgon och skrev antingen då, eller efter arbetstidens slut, meddelandena. Klockslagen när meddelandena skickades iväg framgår av dessa. Från slutet av mars gällde sommartid och datorn var inte inställd på att ändra klockslagen därefter, varför vissa meddelanden alltså skickats en timme senare än som står angivet.

Under den tid som Bo H arbetat för distriktet har kansliet varit utsatt för tre inbrottsförsök. Bo H var därför mycket orolig för att allt hans arbete skulle försvinna om datorn blev stulen. Han skaffade därför en s.k. Zip-diskett och säkerhetskopierade allt. Disketten tog han sedan med sig hem varje dag. Han har även en Zip-diskett för att kopiera det han skriver på sin dator hemma. Bo H har utfört arbete hemma för distriktets räkning. När han se-

dan skulle föra in arbetet han utfört hemma, kopierade han av misstag in även privat arbete på Zip-disketten som hörde till arbetsplatsen. När han sedan på arbetsplatsen skulle föra in dokumenten han arbetat med hemma, blev även privata dokument överförda. Detta var anledningen till att privat dokumentation fanns på arbetsgivarens dator.

Bo H har inte lagt in något lösenord på datorn. Det har däremot funnits ett program där det krävdes lösenord, PRO Office-programmet. Detta var inget han kunde ändra på. Programmet i fråga använde han dessutom inte eftersom han hade andra, egna program.

PRO Hallandsdistriktet

PRO är en organisation för pensionärer som bildades 1942 och som har ungefär 400 000 medlemmar i 26 distrikt med drygt 1 500 lokala föreningar. Hallandsdistriktet har 35 föreningar med ungefär 7 000 medlemmar. PRO verkar för sina medlemmar genom att följa samhällsutvecklingen och skapa opinion för pensionärernas intressen. PRO är en partipolitiskt obunden, demokratisk och religiöst neutral organisation.

Kanslistarbetet vid PRO Hallandsdistriktet innebär enklare kontorsgöromål, som att skriva interna och externa skrivelser, upprätta och kopiera dagordningar, svara i telefon och vara sekreterare vid arbetsutskottets månadsmöten. Kanslisten är distriktets ende anställda och dess ansikte utåt.

Arbetsbelastningen har varit låg, om än ojämn vissa perioder. Bo H har aldrig framfört att hans arbetstid varit otillräcklig eller att han varit tvungen att arbeta hemma för att hinna med. På kansliet har det funnits en komplett kontorsutrustning. Den har av tidigare kanslisters ansetts tillräcklig. Bo H framförde inte att den befintliga utrustningen var undermålig och framställde inte några krav på att det skulle införskaffas annan utrustning. Redan innan Bo H anställdes fördes det diskussioner om att införskaffa dator, men eftersom den tidigare kanslisten snart skulle gå i pension och inte var intresserad av att lära sig att arbeta vid dator avvägtade man till efter hennes pensionering.

Sommaren 1998 var datorn på service i Falkenberg. Företrädare för PRO Hallandsdistriktet var intresserade av att använda datorn men upptäckte att det inte var möjligt att ta sig in utan lösenord. Man kallade därför in en datakunnig som tog sig in i datorn. Där upptäcktes mycket omfattande dokumentation som var Bo Hs privata. Man såg att Internet hade installerats. Det upptäcktes också att han skickat privat korrespondens genom e-post, på arbetstid och med PRO Hallandsdistriktet som avsändare. Distriktet vill inte bli sammankopplat med de organisationer som e-posten var ställd till, men e-posten gör att PRO kopplas ihop med bland annat organisationen Folkviljan och Massinvandringen, vilket är anmärkningsvärt. Det fanns ingen anledning att skicka privata e-postmeddelanden med distriktet som avsändare.

Det har tidigare inte ansetts finnas något behov av Internet i verksamheten. Bo H hade heller inte tillstånd att installera Internet. Installation av Internet måste ske med viss eftertanke och många säkerhetsaspekter måste beaktas. Om Bo H tagit upp saken hade det inte varit möjligt att göra som han gjort, eftersom en samordning skulle göras med andra PRO-distrikt.

Genom användandet av Internet har Bo H blockerat telefonlinjen mer än fyra timmar under tiden mars till juni. Även om varje uppkoppling inte varit

lång, är det ändå fyra timmar av arbetstid som gått åt till internetanvändandet. Bo H har använt Internet för privata syften. Uppkopplingen har också förorsakat distriktet kostnader. Även om varje uppkoppling inte varit kostsam, har den totala kostnaden för perioden uppgått till mer än 200 kr och det för Bo Hs privata syften. Ett fortsatt användande av Internet hade lett till ännu högre kostnader.

Det har inte funnits några skäl för Bo H att arbeta hemma. Arbetsutskottet känner heller inte till att det skulle ha varit tre inbrottsförsök. Det fanns inte anledning att skaffa en Zip-diskett.

PRO Hallandsdistriktet bestrider att det är möjligt att överföra dokument av misstag, i den utsträckning som gjorts. Överförandet sker genom en medveten handling. Filerna fördes över och lades upp under särskilda ikoner på skrivbordet. Det infördes vidare filer med underkataloger m.m. Överföringen kan således inte skett av misstag. Bo H har också under arbetstid i stor utsträckning bearbetat de privata dokumenten.

Bo H har haft ett stort förtroende som PRO Hallandsdistriktets ansikte utåt. Han har arbetat ensam på kansliet och man har inte haft någon daglig kontroll av honom. De omständigheter som åberopats, att utan tillstånd installera Internet, att använda datorn för privata ändamål, att blockera kansliets telefonlinje för att surfa på nätet i privata syften, att skicka privata e-postmeddelanden med distriktet som avsändare till mottagare som distriktet inte har någon önskan att sammanblandas med, utgör saklig grund för uppsägning.

Sammanfattningsvis menar PRO Hallandsdistriktet att Bo H på ett otillbörligt sätt utnyttjat arbetsgivarens arbetsredskap, såväl under som utom arbetstid, vilket inneburit att han allvarligt missbrukat arbetsgivarens förtroende och därmed har saklig grund för uppsägning förelagt.

Domskäl

Twistefrågan i målet är om PRO Hallandsdistriktets uppsägning av Bo H är sakligt grundad. Distriktet har till stöd för sin inställning att saklig grund för uppsägning föreligger gjort gällande att Bo H otillbörligt utnyttjat arbetsgivarens redskap, såväl under som utom arbetstid, vilket inneburit att han allvarligt missbrukat arbetsgivarens förtroende. HTF har bestritt att Bo H otillbörligt utnyttjat arbetsgivarens redskap och att saklig grund för uppsägning föreligger.

Twisten har avgjorts efter huvudförhandling vid vilken såväl skriftlig som muntlig bevisning förebringats. På HTF:s begäran har Bo H hörts under sanningsförsäkran. På begäran av PRO Hallandsdistriktet har förhör under sanningsförsäkran hållits med ordföranden i distriktet Lars Svensson samt vittnesförhör hållits med f.d. kontoristen Siw Eriksson och ingenjören Gunnar Bergstedt.

PRO Hallandsdistriktet har i målet åberopat följande omständigheter till stöd för påståendet om det otillbörliga utnyttjandet av arbetsgivarens redskap. Bo H har installerat Internet utan arbetsgivarens tillstånd. Han har använt datorn för privata ändamål. Han har under internetanvändandet, som var för privata syften, blockerat arbetsgivarens telefon i inte ringa utsträckning och även ådragit distriktet kostnader. Bo H har upprättat och skickat åtta privata e-postmeddelanden på arbetstid med PRO Hallandsdistriktet som avsändare till mottagare som distriktet inte vill ha något samröre med.

Det är ostridigt i målet att Bo H installerat Internet utan arbetsgivarens tillstånd. Det var visserligen fråga om ett privat abonnemang som inte i sig medförde någon kostnad för distriktet. Hans åtgärd att utan att ta upp saken med arbetsgivaren installera Internet framstår dock enligt Arbetsdomstolens mening som anmärkningsvärd. Detta gäller även om Internet endast användes för arbetet åt distriktet, bl.a. därför att det rimligen bör vara förbehållet arbetsgivaren att besluta om en sådan installation och att användandet av den medför kostnader. I det sammanhanget kan noteras att distriktet uppenbarligen enligt Bo Hs uppfattning var försiktigt med att ådra sig kostnader. Bo H har uttryckt det så att "inget fick kosta något".

Arbetsgiversidan har dock gjort gällande att Bo H använt sig av Internet för privata ändamål. HTF har bestritt detta och hävdar att Bo H använt Internet i sitt arbete för distriktet.

Gunnar Bergstedt har uppgett bl.a. följande. Internetprogrammet sparar adressen till de hemsidor man besökt i en temporär fil. Han gjorde, sedan Bo H avstängts, en undersökning av datorn i fråga. Han fann att 2 700 besök på olika hemsidor hade gjorts. Av dessa kunde 500 hänföras till PRO och 2 200 till Bo H personligen.

Enligt Arbetsdomstolens mening finns det inte anledning att ifrågasätta riktigheten i de uppgifter som Gunnar Bergstedt lämnat och som inte heller närmare kommenterats av HTF. Arbetsdomstolen finner därmed utrett att Bo Hs användande av Internet till helt övervägande del skett i privat syfte och endast till en mindre del i arbetet åt distriktet.

Arbetsgiversidan har också anfört att användandet av Internet har inneburit dels att distriktets telefonlinje varit blockerad, dels att kostnader uppkommit för distriktet. Visserligen har telefonlinjen varit blockerad av uppkopplingen till Internet i genomsnitt endast några minuter varje dag och den sammanlagda kostnaden för detta under de aktuella månaderna varit begränsad, drygt 200 kr. Om man beaktar att uppkopplingarna till Internet till största delen var hänförliga till Bo H personligen framstår dock inte blocklandet av telefonen och kostnaderna för detta som oväsentliga.

PRO Hallandsdistriktet har även gjort gällande att Bo H upprättat och bearbetat privata dokument på arbetsgivarens dator under arbetstid. Bo H har bestritt påståendet och uppgett att anledningen till att privat dokumentation fanns på PRO Hallandsdistriktets dator var att han av misstag kopierat över dokumentation hemifrån.

Gunnar Bergstedt har i denna del uppgett bl.a. följande. En stor del, 73 megabyte eller över 600 olika dokument, av den totala dokumentationen på datorn var Bo Hs privata. PRO Hallandsdistriktets dokumentation upptog 26 megabyte. Av total data utgjorde Bo Hs 73 procent. Av 32 ikoner på datorns skrivbord var mer än hälften hänförliga till Bo Hs privata arbeten. Vid en överföring av dokument från en diskett, startar man en återläsning av disketten. Det är således en medveten handling man utför. Innehållet i enheten syns sedan i "Utforskaren". En ikon skapar man för att snabbare komma till det aktuella materialet. En ikon kan sägas vara ett slags genväg och kan inte skapas av misstag. Bo Hs privata dokumentation var upplagd med olika mappar, kataloger och underkataloger. Av datorn framgår att de över 600 olika dokumenten skapades under tiden 1997 till 1998, under vanliga arbetsdagar i huvudsak mellan kl. 7.30 och 12.00. De privata arbetena återfanns huvudsakligen på Microsoft Office, Word-programmet och hittades

under en ikon kallad "Arbeten". Vissa av Bo Hs privata dokument var försedda med lösenord, liksom ett bokföringsprogram som fanns på datorn. I övrigt saknades lösenord.

Enligt Arbetsdomstolens mening finns det inte anledning att ifrågasätta riktigheten i Gunnar Bergstedts uppgifter i denna del, som inte heller närmare kommenterats av HTF. Arbetsdomstolen finner därför att arbetsgiversidan visat att Bo H upprättat och bearbetat en avsevärd mängd privat dokumentation på arbetsgivarens dator samt att detta i huvudsak skett under arbetstid. Bo Hs påstående att överföring av privat dokumentation skett av misstag, lämnas utan avseende.

Det är ostridigt att Bo H har skickat åtta e-postmeddelanden från PRO Hallandsdistriktets dator. Trots att e-posten var av privat karaktär, har distriktet stått som avsändare. Med anledning härav har en tydlig sammanblandning skett; i ett fall har mottagaren frågat om innehållet i ett e-postmeddelande var PRO:s officiella hållning.

Bo Hs förfarande i denna del är enligt Arbetsdomstolens mening anmärkningsvärt, särskilt med tanke på att Bo H måste ha insett att PRO Hallandsdistriktet skulle kunna sammankopplas med organisationer som distriktet inte ville bli sammankopplade med. Av mindre betydelse vid bedömningen är huruvida e-posten avsänts under arbetstid eller inte.

Arbetsdomstolens samlade bedömning.

Sammanfattningsvis framgår följande av utredningen. Bo H har utan medgivande från arbetsgivaren, distriktet, installerat Internet i dennes dator. Den användning av Internet som förekommit kan till helt övervägande del hänföras till Bo H personligen och endast till en mindre del till distriktet. Användandet av Internet har medfört dels att distriktets telefonlinje blockerats i viss mindre utsträckning, dels att distriktet åsamkats vissa kostnader, vilket man inte kan bortse från med tanke på att användandet främst varit att hänföra till Bo H personligen. Bo H har också i huvudsak under arbetstid upprättat och bearbetat en mängd dokumentation som är hänförlig till honom själv och som är avsevärt mer omfattande än den som är hänförlig till distriktet. Bo H har också sändt en del e-postmeddelanden med distriktet angivet som avsändare trots att de inte härrörde från distriktet och hade ett innehåll som Bo H måste ha insett att distriktet inte stod bakom.

Enligt Arbetsdomstolens mening är, som framgått i det föregående, Bo Hs handlande anmärkningsvärt i flera avseenden. Han har otvivelaktigt som arbetsgiversidan påstått på ett otillbörligt sätt utnyttjat arbetsgivarens arbetsredskap. Hans handlande skall också ses mot bakgrund av den ställning han hade. Han var den ende anställda och arbetade ensam utan någon direkt daglig insyn eller kontroll från distriktsledningens sida. Han innehade på så sätt en förtroendeställning. Den förtroendeställningen har han genom sitt handlande missbrukat. Enligt Arbetsdomstolens mening kan det mot bakgrund av vad som förevarit inte krävas av distriktet att det fortsättningsvis skall ha förtroende för Bo H och låta honom kvarstå i anställningen som kanslist. Som framgått är omständigheterna sådana i detta fall att omplaceringfrågor inte aktualiseras.

Arbetsdomstolens slutsats blir att PRO Hallandsdistriktet visat att saklig grund för uppsägning av Bo H förelegat. HTF:s käromål skall följaktligen avslås.

HTF är tappande part i målet och skall förpliktas utge ersättning för PRO Hallandsdistriktets rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår Tjänstemannaförbundet HTF:s talan.
2. Tjänstemannaförbundet HTF förpliktas ersätta PRO Hallandsdistriktet dess rättegångskostnader med femtioentusenåtta (51 008) kr, varav 38 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Dom 1999-04-07, målnummer A-100-1998

Ledamöter: Hans Tocklin, Hans Blyme, Ingemar Källberg, Mats Holmgren, Lennart Grudevall (f.d. direktören i Svenska Kommunförbundet; tillfällig ersättare), Göte Larsson (f.d. bitr. förbundsordförande i Svenska Metallindustriarbetareförbundet; tillfällig ersättare) och Jon-Erik Eriksson. Enhälligt.

Sekreterare: Cecilia Klerbro

Nr 50

Svenska Industritjänstemannaförbundet

mot

Grafiska Företagens Förbund och Nova Print Aktiebolag i Linköping.

Målet gällde fråga om lönefordran m.m. Domen innebar att kändens talan avslogs.

Dom 1999-04-07, målnummer A-75-1998

Ledamöter: Carina Gunnarsson, Karin Renman (hovrättsassessor; tillfällig ersättare), Karin Isacson, Leif Haglund, Gun Lombach, Birgitta Kihlberg och Lars E. Rabenius. Enhälligt.

Sekreterare: Jan Lindblad

Nr 51

ALMEGA Industri och Kemiförbundet

mot

Industrifacket

samt

Industrifacket

mot

ALMEGA Industri och Kemiförbundet och Shell Raffinaderiaktiebolag i Göteborg.

En gravid arbetstagare som normalt arbetar skift har med anledning av graviditeten tilldelats dagtidsarbete. Fråga om arbetstagaren placerats om i enlighet med reglerna i 18 § föräldraledighetslagen och därför har rätt till bibehållna anställningsförmåner. Arbetsdomstolen finner att det varit fråga om en sådan omplacering. Då uppkommer vidare frågan om hon därmed haft rätt att behålla de ob-tillägg som varit förenade med skiftarbetet.

18 § föräldraledighetslagen (1995:584)

Mellan ALMEGA Industri och Kemiförbundet (ALMEGA) och Industrifacket gäller kollektivavtal för oljeraffinaderier. Shell Raffinaderiaktiebolag (bolaget), som är dotterbolag till AB Svenska Shell, är medlem i ALMEGA.

Marianne Gustafsson, som är medlem i Industrifacket, är sedan hösten 1989 anställd hos bolaget och arbetar vid raffinaderiets driftsavdelning som driftstekniker. På denna avdelning bedrivs arbetet i tre skift per dygn: förmiddag, eftermiddag och natt. Marianne Gustafssons arbetstider fram till oktober 1995 var sådana att hon arbetade kontinuerligt treskift, vilket innebär att hon arbetade under alla tre skiften enligt ett blandat schema. Totalt finns fem skiftlag med 15 personer i varje lag.

Marianne Gustafsson blev gravid under år 1995. Nedkomsten beräknades ske i mars 1996. Marianne Gustafsson tilldelades under graviditeten andra arbetstider och arbetsuppgifter än dem hon hade haft tidigare och kom att under en tid arbeta endast dagtid med kontorsarbete.

Föräldraledighetslagen (1995:584) innehåller bl.a. följande bestämmelser.

18 §

En kvinnlig arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller ammar har rätt att bli omplacerad till ett annat arbete med bibehållna anställningsförmåner under förutsättning att hon har förbjudits att fortsätta sitt vanliga arbete enligt föreskrift som har meddelats med stöd av 4 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) eller 8 kap. 6 § fartygssäkerhetslagen (1988:49).

19 §

En kvinnlig arbetstagare som väntar barn och på grund av detta inte kan utföra fysiskt påfrestande arbetsuppgifter, har rätt att bli omplacerad till annat arbete med bibehållna anställningsförmåner.